

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

ISSN:2459-1149

Article Type
Research Article

Received / Makale Geliş
01.09.2020

Published / Yayımlanma
11.10.2020

 <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2101>

 Öğr. Gör. Dr. Fatma Güzin AĞCA-VAROĞLU
Harran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü Şanlıurfa / TÜRKİYE

Citation: Ağca-Varoğlu, F. G. (2020). Almanya’da Kadın İhtidasına Bir Bakış. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(60), 2819-2825.

ALMANYA’DA KADIN İHTİDASINA BİR BAKIŞ¹²

ÖZET

Sufi gruplar Almanya’da mühtedilerin İslam inancı ile tanıştıkları, temel dini kaideleri öğrenerek uyguladıkları ve tasavvuf içinde deneyim kazandıkları dini kurumlardır. Aynı zamanda sufi mühtedilerin manevî yuvası olarak, ihtida süreçlerindeki dayanışma ağlarının merkezi konumundadır. Çalışmada Almanya’da yürüttüğüm etnografik araştırma temelinde kadın ihtidasına bir bakış yöneltilmesi hedeflenmektedir. Mühtedi kadınlar ihtida deneyimleri, tasavvuf anlatısında kendilerine yer buluşları ve din değiştirme sonrası gündelik hayat etkileşimleri ile kendilerine özgü bir alanda mücadele vermektedirler.

Anahtar Kelimeler: İhtida, Kadın Mühtediler, Gündelik Hayat, Almanya’da İslam

AN INSIGHT INTO FEMALE RELIGIOUS CONVERSION IN GERMANY³

ABSTRACT

Sufi communities in Germany are religious institutions where converts get knowledge about the Islamic belief by learning and applying the basic rules of the religion and by gaining experience in sufism. These institutions are also spaces of solidarity during the conversion process and embody a ‘spiritual family’ for the converts, in particular. The aim of this study is to give an insight into female conversion based on the ethnographic research on sufi groups I conducted in Germany. Along with their conversion experience, their way to settle down within the sufi narrative and their everyday life interactions after the religious conversion, women converts show a struggle in fields unique to them.

Keywords: Religious Conversion, Female Converts, Everyday Life, Islam in Germany.

1. GİRİŞ

Avrupa’da İslami hareketler büyük oranda Müslüman göçmen kuşaklar çerçevesinde tartışılırken, dünyanın değişik yerlerinde radikal gruplaşmalara katılan mühtedilerin medyada fazlaca yer bulmasıyla, bu Müslüman aktörler de mercek altına alınmaktadır (Tamam ve Uhlmann, 2010). İslam’ın Batılı değerlere tezatlık teşkil eden, bilinmedik, tehditkâr, korkutucu bir yüzü olduğu fikriyle güçlenen anti-Müslüman ırkçı tutumlardan diğer Müslüman azınlıklar gibi mühtediler de etkilenmektedir. İhtida öncesi geçirmiş oldukları sosyalizasyon süreçleri sebebiyle içinde buldukları toplumun dilini anadil olarak kullanıyor oluşları, ten, göz renkleri gibi dış görünüş özellikleriyle Müslümanlığı ilk etapta tespit edilemeyen mühtediler, her an nereden geleceği belli olmayan bir tehlikenin başat aktörü olarak değerlendirilmektedir (Özyürek, 2009). Bu bağlamda gizil, tespit edilmesi zor, içerden aktörler olarak görülen mühtediler, birer “korku objesi” olarak kategorize edilmektedir.

Din değiştirerek bir azınlık dini olan İslam’a geçen mühtedilerin ihtida koşul ve süreçleri, kendilerini içinde gördükleri din anlayışı ve dahil oldukları gruplaşmalar bağlamında farklılık gösterse de Avrupa’da Müslümanları homojen bir grup olarak görme eğilimi, bu azınlık grubunun kendi içinde

¹ Çalışma, „Auf dem Weg der Liebenden: Eine ethnographische Studie über die deutschstämmigen Muslime in den Sufi Gemeinden“ başlıklı doktora tezinin verilerine dayanarak kaleme alınmıştır.

² Alan araştırmam esnasında tanıştığım ve ihtida deneyimlerinden faydalandığım, geçtiğimiz süreçte vefat eden iki mücadeleci kadının, Meryem ve Salihâ’nın hatırasına saygıyla.

³ The study is based on the ethnographic data of the doctoral dissertation “Auf dem Weg der Liebenden”: Eine ethnographische Studie über die deutschstämmigen Muslime in den Sufi-Gemeinden.

farklılaşan ve bütünleşen yanlarını ıskalamakta, gündelik yaşam İslam'ına bakış yetersiz kalmaktadır. Benimsenen din anlayışının kişilerin kanaatleri, yönelimleri, toplumsal pratiklere katılımları ve manevi deneyimleri ile ilişkiselliğinden hareketle, mühtedilerin hangi din anlayışının içerisinde olduklarının onların deneyimlerini ve geçirdikleri süreçleri anlamak açısından önemi büyüktür.

Mühtediler ile ilgili çalışmasında Roald (2004); bu yeni Müslümanları geleneksel, rasyonel ve aşırıolarak üç yönelim üzerinden değerlendirmektedir. Sufiler Roald'ın tasnifine göre geleneksel bir İslami akımdır. Hammer (2004) ise sufileri evrenseller ve gelenekseller olmak üzere ikiye ayırır. Ona göre, evrensel sufiler İslam üzerinden temellendirmedikleri bir anlam sistemi sunmaktadırlar. Geleneksel sufiler ise, İslami yaşamı içselleştirme ve uygulama çabasıındadırlar. Bu iki sufi akımın temel farkı kendilerini bir din üzerinden tanımlayıp tanımlamamak ve İslam tasavvuf geleneğine dahil olup olmamak üzerinden şekillenir. Hammer'a göre, evrensel sufiler için bireysel aktivite önemli olup, geleneksel ekoldeki gibi bir tarikate aidiyet yoktur. Gelenekselleri evrensel sufilerden ayıran en temel özellik, temel dini pratiklerin çok yüksek anlamlarının olduğu, Müslüman toplumlarda inşa edilmiş kültürel arka plana sahip ritüelleri benimsemeleri ve çoğunlukla dijital platformlar ya da ezoterik merkezlerle değil, kişisel ilişkiler üzerinden yayılım göstermeleridir. Modernite ile dinin etki alanının ve kurumsal boyutunun zayıflamasıyla belirginleşen dinin özelleştirilmiş sosyal formu, *new age* hareketlerin içinde özellikle ezoterik akımlar ile görünüm kazanmaktadır (Luckmann, 1999). Evrensel sufiler bu bağlamda, sufi anlatının iyileştirici, iç dengeyi sağlayıcı yanının vurgulandığı, ileri sekülerizmin yarattığı anlam boşluğunun doldurulma ihtiyacı ve küreselleşme ile palazlanan maneviyat trendinin ürünü olarak, Avrupalılar üzerinde geleneksel ekollerden daha etkili bir akım olarak kabul edilir.

Evrenselciler çerçevesinde yürütülen tartışmanın hâkim söylem alanında iki temele dayandığı düşünülebilir: Bunlardan ilki, İslam'ın Avrupa'nın dışında bir değerler sistemi olarak konumlandırılması (Asad, 2003); ikincisi ise kadim bir kültüre derin bağlarla bağlı, kendine özgü bir tarihsellikte vücut bulmuş ve kurumsallaşmış bir din okuması olan tasavvufi anlatının temel İslami prensiplerden bağımsızlaştırılarak özelleştirilmiş maneviyat pazarındaki (*spiritual market*) (Luckmann, 1967) yerini alması ile Batı'da kabul edilebilir bir niteliğe büründürülmesidir. Bu ikinci boyut aynı zamanda Hinduizm, Budizm gibi kadim inanç sistemlerinin de postendüstriyel servis sektörüyle Batı'ya transferi ve piyasaya dahil edilmesindeki süreci ifade eder niteliktedir (Aupers ve Houtman, 2006). İslam tasavvufu da bu noktada metalaştırılmakta, kitle toplumunun tüketimine sunulmaktadır. Bu bağlamda tasavvufi deneyim, gündelik yaşamın içine nüfuz eden, kişilerin eyleyişlerine temel oluşturabilecek dini söylem gücünden kopartılarak, -oryantalist bir bakışla- bir çeşit irrasyonel, kavranamaz, gizemli havaya büründürülmüştür. Doğu medeniyetinin ürünü olarak değerlendirilen anlatının, İslam'ın temel prensipleri üzerine inşa edilmiş özelliği ve gündelik hayat dinindeki kurumsallaşmış tarihsel arka planı yadsınmaktadır⁴.

Tasavvuf üzerinden Müslüman olan Alman mühtedilerin dünyasında ise durum çok farklıdır. Temel İslami prensipleri benimseyen bu aktörler, dini bir anlam sistemi olarak gündelik hayatlarının merkezine alarak performe etmektedirler. Mühtedinin yaşam dünyasında İslam ritüelleri ile deneyimlenebilmekte ve mürşide teslimiyet ve grup aidiyeti ile içselleştirilmektedir. Bu bağlamda tarikate aidiyet, modernite ile gelen bireysellikten uzak, kolektif bir deneyim alanı sunar. Fakat öte yandan tasavvufi terbiye kişisel tekamülün amaçlandığı yolculuğun (*seyrusüluk*) biricikliğine de vurgu yapar. Bu noktada hem kolektif hem de bireysel ritüeller ile mühtediler, gündelik hayatlarını kuşatan bir dini temsiliyeti tarikate biatları ile edinirler.

Almanya kamusal alanında ön planda olmayan, medyaya çok yansımayan ve faaliyetleri ile içe dönük bir karakter taşıyan tarikatlar, kendilerine özgü kurumsal yapısı, anlatısı ve ritüelleri ile İslam'ın deneyimsel boyutunun altını çizer. Bu bağlamda Müslümanların gündelik hayatlarındaki farklı din anlayışları, pratikleri ve inanma şekillerini görmezden gelmeye eğilim gösteren hâkim İslam okumasının sunduğu çerçevenin dışına çıkabilmek ancak etnografik araştırmanın keşfetmeye dönük yaklaşımı içinde mümkün olabilirdi. Almanların çoğunlukta olduğu geleneksel sufi gruplarla yürüttüğüm etnografik çalışmamda ve sonrasındaki saha deneyimlerimde, Almanya'da Müslüman azınlık içinde bir

⁴ Tasavvuf tarihi ile ilgili ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. Kara, M. (2010). Türk Tasavvuf Tarihi Araştırmaları: Tarikatlar, Tekkeler, Şeyhler. İstanbul: Dergâh Yayınları.; Kara, M. (1999). Din ve Hayat Açısından Tekkeler ve Zaviyeler. İstanbul: Dergâh Yayınları.

azınlık konumunda olan Alman Sufi Müslümanların gündelik etkileşimlerinin, kutsal mekân algılarının ve din ile kurdukları bağın en belirleyici boyutu olan mürşit ile gönüllü hiyerarşik ilişkinin İslam'ı içselleştirmelerindeki etkisini araştırma imkânına sahip oldum. Almanya'nın farklı şehir ve köylerinde yürüttüğüm etnografik çalışma ve yaptığım görüşmeler Müslüman Almanların dünyasına girebilmemi sağladı. Etnografik metodolojinin katılımı ve deneyimi öncülleyen boyutu, gündelik yaşam İslam'ının görünmeyen yönlerine odaklanmamı mümkün kıldı.

Tasavvuf üzerinden Müslüman olan kadın mühtedileri ele alacağım bu çalışmada gerek tarikat içi organizasyon faaliyetlerinde gerekse ritüellere katılımında ön planda olan kadınların anlatılarına yer vereceğim. Etnografik alanda karşılaştığım bu kadınların ortak özelliği, tasavvuf ile tanışmadan önce birçok farklı manevi akımı araştırmış, arayışta olmayı önemseyen, onlara sunulanlara eleştirel bakan kimseler olmalarıydı. Biyografilerinde çok çeşitli renkleri yansıtan bu kadınların anlatılarına kulak vermek, ihtida çalışmalarında kadın meselesine farklı bir bakış imkânı da sunacaktır.

2. NEDEN KADIN ANLATISI?

Kadın deneyimini merkeze alan çalışmalar sosyal bilimlerin birçok farklı alanında gözle görünür bir biçimde artmaktadır. Toplumsal aktör olarak kadının gündelik hayatını önemli bir analiz nesnesi olarak gören birçok araştırmacı için kadın deneyimi keşfedilmeye açık zenginliklerle doludur. Kadınların, çocukların, yaşlıların, göçmenlerin, yoksulların, toplumun madunu (Spivak, 1988) konumunda olan ve görmezden gelinen birçok kesmin antropolojik çalışmaların odağında olması tesadüf değildir. Özellikle Avrupa'da ana akım İslam anlayışları üzerinden Müslümanları homojen bir bütün olarak kabul etme eğilimi, gündelik yaşam İslam'ının farklı boyutlarının, sosyal mekân ve pratiklerin görünürlüğünü zedelemektedir. Bu durum aynılığın ve farklılığın sıkça vurgulandığı bir söylem alanı içerisinde gerçekleşmektedir (Mossière, 2016). Antropoloji de bu bağlamda kendisine eleştirel bakan, sistematik olarak kendi tarihi ile yüzleşen, farklı olanı, öteki olarak konumlandırılanı, görmezden gelineni nasıl yazacağını muhasebesini yapan bir disiplin olarak ön plana çıkmaktadır. Sadece veri toplama niyetiyle gözlem ya da mülakatların değil, aynı zamanda deneyimin de sahnesi olan alan, araştırmacının konum alışı ile ilişki olarak tekrar tekrar şekillenerek, etnografik yazına ondan bir parçayı da dahil eder.⁵ Bu anlamda bir kadın araştırmacı olarak mühtedi gruplar ile etkileşimim de bu çalışmanın inşasında izler bıraktı. Anlatılardaki biyografik öğelerin, kadın deneyimlerinin ve içinde buldukları din anlayışının kendine özgünlüğünü gözler önüne sermesiyle bu çalışmayı kaleme almak daha da anlamlı hale geldi.

Kadınların grup içi ilişkilerinin kapsayıcı, düzenleyici yapısına entegrasyonu, onları gündelik hayatlarının diğer karşılaşmalarında güçlendirmektedir. Müslüman Alman kadınlar, sufi gruplarda etkin rol oynayarak, dini ritüellere ve buluşmalara yoğun katılım göstermektedirler. Tarikat içi işleyişte söz sahibi olan bu kadınlar, organizasyonel niteliklerini sergileme imkânı bulabilmektedirler. Araştırma kapsamında dahil olduğum etkinliklerde, zaviye ve tekkelerde aktif olan kadınlar, yurtdışından misafirlerin de katıldığı buluşmaların düzenleme ekibinde yer alarak, erkek müritlerle ortak sorumlulukları paylaşmaktaydılar. Aynı şekilde gençlerle düzenlenen bilgilendirme toplantılarında deneyimlerini paylaşmakta, farklı dilleri konuşan farklı ülkelerden katılımcılar için Fransızca-Almanca-İngilizce çevirmenlik görevi üstlenmekteydiler. Çeşitli seminerler ve dersler vererek, özellikle yeni katılımcıların ve tarikatın gençlerinin ve çocuklarının eğitimine de katkı sağlamaktaydılar.

Tarikat yaşamı ve organik bağlar dünyevi alanın düzenlenmesinde, gündelik hayat etkileşimlerinde yol gösterici konumdadır. Bir arada yaşama kültürünü inşa etme sorumluluğu kadın mühtedilerce bu yolculuğun gerekliliği olarak benimsenmektedir. Bu durum annelik, eş olmak, evlat olmak, çalışma hayatında kadın olarak varolmak gibi rollerin tekrar değerlendirilmesi, bu rollere dayalı performansların da dönüşüme uğraması anlamına gelmektedir. Bunun yanı sıra bu dönüşen performansların, Almanya'daki cinsiyet eşitliği tartışmalarındaki iç çelişkilerin ve cinsiyet giydirilmiş mekânsallıkların görünür olmasındaki etkisi yadsınamaz. Bütün bunlar gündelik yaşam İslam'ının görünümüleri olarak kadın mühtedilerin deneyimlerinin biricikliğine dair fikir vermesiyle ihtida çalışmalarına önemli bir perspektif kazandırmaktadır.

⁵ Araştırmacıların alanda kendi konumlarını sorguladıkları farklı etnografik saha deneyimleri için bkz. Yazıcı Yakın, A. ve Kükrer, M. (Ed.) (2019). Etnografi: Olağan-İç Tecrübe. İstanbul: Doğu Batı Yayınları.

3. KADININ İHTİDA DENEYİMİ

Din değiştirme genel anlamı ile bir inanç ya da inançsızlık durumundan diğerine geçmek olarak tanımlanır (Paloutzian ve Rambo ve Richardson, 1999). Kadınların İslam dinine geçişi kimlik tartışmaları ekseninde, Batılı yaşam tarzını tehdit eden bir din olarak kategorize edilen İslam'ın kamusal alandaki politik bağlamları ile tartışılmaktadır. Özellikle kutuplaşmalara, radikal kopuşlara, din değiştirmeyi hazırlayan psikolojik ve sosyal koşullara odaklanan ana akım ihtida çalışmaları, kadın mühtedilerin gündelik etkileşimlerinin sıradan görünümünü ya da içinde buldukları din anlatısı ile kurdukları deneyimsel ilişkiyi yadsıyabilmektedir. Oysa bir kadın mühtedinin din değiştirmesi birçok farklı süreci, keşfi ve karşılaşmayı gerektiren, katmanlı deneyimsel bir süreçtir.

Kadınların entelektüel merak ile İslami literatürü okumaya, çeşitli eğitim seminerlerine katılmaya başlamasının ve/veya tarikatlara ihtida öncesi süreçlerinde dahil olarak mürşit ve diğer grup üyeleri ile derin duygusal bağlar kurmalarının ihtidalarında etkisi büyüktür. Araştırma süresince ve sonrasında karşılaştığım Alman kadın mühtedilerin neredeyse hepsi tasavvuf üzerinden, mürşitleri ve grupçi duygusal bağları vesilesi ile Müslüman olmuş kimselerdir. Bu noktada ortaya çıkan en belirgin ihtida motifleri muhabbet ve hakikate duyulan entelektüel merak ile deneyimsel alandaki manevi keşiflerin itici gücüdür. Yeni dinlerine karşı büyük ilgi ve duygusal aidiyet besleyen mühtedi kadınlar, İslam'ı öğrenme, deneyimleme konusunda oldukça heveslidir. Temel dini pratikler olarak gördükleri ibadetleri (namaz, oruç vb.) yapmanın yanı sıra, oldukça yoğun bir konsantrasyon ve zamansal ayarlama gerektiren tasavvufi ritüellere düzenli olarak katılmakta, kişisel müritlik görevlerini harfiyen yerine getirmeye çalışmakta ve bütün yaşamlarını din anlayışları çerçevesinde kurmaya gayret göstermektedirler.

Tasavvuf anlatısının manevi tekâmülü vurgulayan, kişinin gündelik hayatı ve inancı arasındaki harmoniyi öncülleyen evrensel mesajları, başkalarını tenkit etmektense nefis terbiyesi ile meşgul olunması gerekliliğini vurgulayan bütünleştirici içeriğinin sufi kadın mühtediler üzerinde önemli etki sahibi olduğu etnografik alanda gözlemlenebilmektedir. Kadınlar anlatıyı kendi hayatlarında revize etmekte, gündelik etkileşimlerinde kendilerine özgü bir dokuya büründürmekte ve yeniden kurmaktadır. Bu durum aynı zamanda yeni anlam sisteminin içselleştirilmesi süreci ile eşgüdümlü ilerleyen bir deneyimsel alanda hareket etmeyi mümkün kılar. 12. yy Anadolu'sundan aktarılan bir menkıbe, günümüz Almanya'sında doğup büyümüş birinin gündelik hayatının kurucu pratiklerinin içine sızabilmekte, bu doğrultuda da anlatı kendine özgü ilişkiselleştirme ihtidaya zemin oluşturan deneyimsel bir boyut kazanmaktadır. Anlam dünyalarına bu katkısı ile din, kadın mühtedilerin yaşamında gerilim ile bağlantılı olarak değil, derinleşme, modernitenin sokaklarında "kaybedilmiş büyü" tasavvufi pratikler ile tekrar kazanılması olarak cereyan ederek, ihtidanın temel motivasyonunu oluşturan bir görünüm kazanır. İhtida bu noktada sufi kadın mühtedilerin dünyasında tasavvuf anlatısının aktarımlarıyla gündelik hayatta sahnelenen performatif bir kimlik inşası anlamına gelmektedir.

Tarikata katılım mühtedilerin yaşamında yalnızca İslam'a geçiş anlamına gelmemektedir. Beraberinde birçok ritüeli, sorumluluğu, nefis terbiyesine dayalı yolculuğu ve içinde doğdukları toplumun gündelik söylem alanında çoğunlukla karşılık bulamayan teslimiyet, muhabbet, tekâmül gibi soyut kavramları içselleştirme süreçlerini de beraberinde getirmektedir. Sembolik anlam dünyası olarak din (Luckmann ve Berger, 1977), yalnızca kullanılan retorik değil, aynı zamanda bütün duyumsayıların, anlamlandırma kategorilerinin de dönüşümünde etkilidir. Tarikat yaşamının temel öğeleri olarak ön plana çıkan mürşit-mürit ilişkisi, diğer müritlerle kurulan ailevi ilişkiler, dayanışma ağları, tasavvufi ritüeller kadın mühtedilerin sadece İslam ile kurdukları bağda değil, Müslüman olmayan habitus ile ilişkilerinde de merkezi bir nokta teşkil etmektedir. Bu bağın ihtidalarındaki motive edici etkisine kendi aktarımlarının yanı sıra en büyük delil olarak, grup içinde vakit geçirdikten bir süre sonra İslam'ı kabul edişleri gösterilebilir.

Henüz yeni Müslüman olmuş Sabine, tarikat içi ilişkilerin onun için çok önemli olduğunu, sufilerin hoşgörü ve sevgi eksenli din anlayışlarının ve farklı yaş gruplarından mühtedilerin hikayelerinden haberdar oluşunun ihtida sürecinde ona büyük destek olduğunu ifade etmiştir. İhtida öncesi süreçlerinde Sabine gibi deneyimler biriktiren katılımcılar için ihtida korkutucu bir süreç olmaktan çıkmakta ve İslam -özellikle medyada çizilen imajın aksine- birleştirici, kapsayıcı ve uzlaşmacı bir inanç sistemi olarak algılanmaktadır.

“Korkutmayan, bilakis sevgi dolu ve çokça yaşayan bir anlayış. Katolik inancı üzerine düşündüğümde -katolik olarak büyüdüm-, papazdan bir şey duyduğumda, sonrasında bazen gerçekten pek de hissedemiyordum. Yani öyle ki, [söylenileni] yapmalısın ama gündelik hayatta hissetmeden, görmeden. Bu [yaşanan din] birbirlerine karşı çok empatik olan, bizzat yaşayarak duyumsayan, birbirleri ile duygularla dolu ilişkiler kuran sufilerle çok çok güzel hissettiğim bir şey. Abartmadan, sadece tabii bir şekilde ve tamamen dostça.” (Sabine, Görüşme, Berlin.)

Yaşayan din, grup içi dostluklarda, deneyimli Müslümanlar ve yeni gelenler arasındaki ilişkilerde ve ritüellerde kendisini göstermektedir. Bu doğrultuda, kardeşlik anlayışı çerçevesinde kadın-erkek, genç-yaşlı fark etmeksizin herkesin birbirine mürşitlik etmesi, yol göstermesi mümkündür. Zira anlatılarından da bu düzlemin ihtida süreçlerinde motive edici etkisi ortaya çıkmaktadır. Tarikat içi sosyalizasyonun ve mürşide duyulan muhabbetin ihtidaya hazırlayan süreçteki konumu sufi mühtedilerin ihtidalarının biricik özelliğidir. Lofland ve Skonovd’un (1981) belirttiği entelektüel, mistik, deneysel ve muhabbet temelli ihtida motiflerinin bir tür karışımının gözlemlenebileceği kadın ihtidası oldukça katmanlı bir görünüm arz eder. Mürşit her ne kadar tasavvuf anlatısında yol gösterici, doğru yola ileten karizmatik manevi lider olarak birincil konumda olsa da aynı terbiyeden geçen kişilerin yolculuklarında birbirlerine destek olması ve rehberlik etmesi de söz konusudur.

Kadınların tarikat içinde manevi dönüşümlerinde (*spiritual transformation*) (Paloutzian, 2005) birbirlerine nasıl rehberlik ettiklerini ve ihtida deneyimlerinde, özellikle aileleri ve çocukları ile olan ilişkilerindeki karmaşık durumlarda nasıl dayanışma içinde olduklarını gösteren etnografik alan, doğum, çocuk yetiştirme, hastalık, evlilik, kayıplar, iş hayatında karşılaşılan sorunlar gibi birçok farklı konuda da kadınların dayanışma ve tarikat içi ritüeller yardımı ile ilişki ağlarını kuvvetlendirdiklerini göstermektedir. Özellikle Müslüman olmayan bir habitus içinde çocuk yetiştirme, gayrimüslim ebeveynlerle ve sosyal çevre ile ilişkileri düzenleme ve İslam hakkında bilgilenme kadın dayanışmasının öncelikli konularıdır. Henüz yeni içselleştirdikleri İslam’ı çocuklarına aktarma konusunda hassas olan bu kadın mühtediler için tarikat içi aktivitelerin, özellikle diğer müritlerin çocukları ile düzenlenen sosyal etkinliklerin oldukça destekleyici nitelikte olduğu kendi ifadelerinde de sıklıkla değindikleri bir husustur. Bunların yanı sıra mühtedi kadınların gündemindeki önemli bir tartışma konusu da cinsiyet eksenli konularda, dinin özgün içeriği ve Müslüman çoğunluk toplumlardan aktörlerin tarihsel olarak inşa edilmiş gelenekleri arasındaki ayrıma nasıl varabilecekleridir. Özellikle deneyimli mühtedi kadınların, yeni genç katılımcılarla oluşturdukları dostluk ilişkileri ihtidanın sosyal hayata bakan bu gibi yanları açısından motive edici ve güçlendirici bir özelliğe sahiptir.

4. SONUÇ

Avrupa’da Müslüman görünürlüğü, İngiltere ve Fransa gibi ülkelerde kolonyal geçmişlerinin onları takip etmesi, Almanya gibi ülkelerde ise 2. Dünya Savaşı sonrası işçi alımları ve yeni nesil göç dalgaları ile artmıştır. İslam ve Batı’nın özellikle 11 Eylül saldırıları sonrası süreçte ön plana çıkan travmatik ilişkisi Müslümanların karşılaştıkları gündelik hayat ayrımcılığının bir gerekçesi olarak gösterilmektedir. Bu noktada Müslüman kimliği şiddet eylemleri ile bağlantılı olarak hafızalarda yer bulmakta ve ötekileştirilmektedir. Araştırmam kapsamındaki Alman Sufi Müslümanlar kamusal alanda diğer İslami akımlara nazaran görünmezdir. Bu durumun birkaç sebebi vardır: Bunlar, sufilerin İslam’a yönelik önyargıları besleyen, kriminalize edilebilecek söylem ve tutumlarla aralarına mesafe koyuşları; İslam çalışmalarının çerçevesini çizen politik tartışmaların dışında kalmayı seçmeleri; din anlayışları ve içinde buldukları ekollerin tarihsel birikimleri ile buldukları topluma yüksek oranda katılım sağlamaları; bireysel tekamülü hedefleyen ritüeller ve grup içi ilişkiler odaklı bir yaşam kurma eğilimleridir. Tasavvuf üzerinden Müslüman olan Almanların bu konuları İslam ve Batı’nın bir araya gelmesinin uzlaşmacı görünümü olarak değerlendirilebilir.

Deneyimler mühtedilerin Müslüman olduklarını beyan etmeleri ile şüpheli olarak değerlendirilerek, bir tür kendilerini kanıtlama süreci geçirmek durumunda kaldıkları yönündedir. Bu bağlamda kadınların içinde buldukları İslam anlatısını perforce edişleri gündelik hayatlarında kesintiye uğramaktadır. Özellikle müslüman kadın bedeni üzerinden yürütülen ve kadının baskı olduğu varsayımına dayanan tartışma, kamusal alanda kadının bütün tercih, beğeni ve yönelimleri üzerinde yorum yapabilme, tahakküm kurabilme hakkını kendisinde gören bir tür hiyerarşik konum alışı işaret eder. Kadın mühtediler kendilerini pasifize ederek kategorize eden her türlü bakışla tezatlık gösterir şekilde, sosyal

etkileşimlerinde kendilerine ait bir dil inşa ederek, sonraki gelen mühtedilere ya da grup içinde doğan kuşaklara da önemli birer örnek olmaktadır. Önyargılarla baş etme şekilleri ve kendilerini gündelik hayatlarında konumlandırışlarını din anlayışları çerçevesinde inşa etmektedirler. Toplumsal barışı vurgulayan, muhabbeti öncülleyen, bütünleştirici din anlayışları bu bağlamda oldukça önemli bir rol oynamaktadır.

Cinsiyetleştirilmiş din anlayışı ve mekânsallıklardan ayrışan gündelik yaşam dininin pratikleri, sosyal mekânda ortak deneyimlerin söz konusu olduğu bir dini yaşam, kadınlara kendi seslerini duyma ve duyurma imkânı vermektedir. Keşiflerle dolu bir yolculuğa bir rehber ile çıktıkları fikri araştırma grubumdaki bütün mühtedilerin ana motivasyonu olmak ile birlikte, kadınlar özelinde motivasyonun bir diğer önemli kaynağı da bu deneyimsel alanın öğretilerinde onları kadın aktörler olarak içine alan bir ifade tarzı bulabilmesidir. Bu anlamda mühtedilerin dünyasında manevi arayış, sosyal ve psikolojik temelleri olan birçok farklı boyutta, tasavvufi deneyimin ikna ediciliği ile doyuma ulaşmaktadır.

KAYNAKÇA

- ASAD, T. (2003). *Formations of the secular: Christianity, Islam, modernity*. Stanford, California: Stanford University Press.
- AUPERS, S. & HOUTMAN, D. (2006). Beyond the Spiritual Supermarket: The Social and Public Significance of New Age Spirituality. *Journal of Contemporary Religion*, 21(2), 201-222.
- HAMMER, O. (2004): *Sufism for Westerners*. In: *Westerlund, David* (Hrsg.) *Sufism in Europa and North America*. London: Routledge Curzon. 134-139.
- KARA, M. (1999). *Din ve Hayat Açısından Tekkeler ve Zaviyeler*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KARA, M. (2010). *Türk Tasavvuf Tarihi Araştırmaları: Tarikatlar, Tekkeler, Şeyhler*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- LOFLAND, J., & SKONOVD, N. (1981). Conversion Motifs, *Journal for the Scientific Study of Religion*. 20(4), 373-385.
- LUCKMANN, T. (1967). *The Invisible Religion: The Problem of Religion in Modern Society*. New York: Macmillan.
- LUCKMANN, T. (1999). The Religious Situation in Europe: the Background to Contemporary Conversions. *Social Compass*. 46(3). 251-258.
- LUCKMANN, T. & BERGER, P.L. (1977). *Die gesellschaftliche Konstruktion der Wirklichkeit: Eine Theorie der Wissenssoziologie*. Frankfurt am Main: S. Fischer.
- MOSSIERE, G. (2016). The intimate and the stranger: Approaching the “Muslim question” through the eyes of female converts to Islam. *Critical Research on Religion*, 4(1), 90-108.
- ÖZYÜREK, E. (2009). Convert Alert: German Muslims and Turkish Christians as Threats to Security in the New Europa. *Comparative Studies in Society and History*, 51(1), 91-116.
- PALOUTZIAN R.F. (2005). *Religious Conversion and Spiritual Transformation: A Meaning-System Analysis*. In R. F. Paloutzian & C.L. Park (Hrs.), *Handbook of the Psychology of Religion and Spirituality* New York and London: The Guilford Press, 331-348.
- PALOUTZIAN, R.F. & RAMBO, R.L. & RICHARDSON, J.T. (1999). Religious Conversion and Personality Change. *Journal of Personality*. 67(6), 1047-1079.
- ROALD, A.S. (2004). *New Muslims in the European Context: The Experience of Scandinavian Converts*. Leiden and Boston: Brill.
- SPIVAK, C. G. (1988). *Can Subaltern Speak?* In. *Marxism and the Interpretation of Culture*. (C. Nelson & L. Grossberg (eds.). London: Macmillan Education. 271-313.
- TAMAM, K-M & UHLMANN, M. (2010). The Media Visibility of Converts to Islam in Germany, Working Paper. *European Forum of the Hebrew University of Jerusalem*.

YAZICI YAKIN, A. & KÜKRER, M. (Ed.) (2019). *Etnografi: Olağan-İçi Tecrübe*. İstanbul: Doğu Batı Yayınları.